

FUTBOL ANTRENÖRLERİNİN LİDERLİK SİSTEMLERİ İLE BAŞARILILIKLARININ İLİŞKİSİ

Behrouz GHORBANZADEH*, Amir GHİAMİ RAD**, Sürhat MÜNİROĞLU*

ÖZET

Araştırma, Doğu Azerbaycan bölgesi futbol antrenörlerinin liderlik tarzlarının belirlenmesini, rehberlik yöntemleri üzerinde etkili olan nedenleri ve sonuçta rehberlik yöntemleri ile başarı ölçütleri arasındaki ilişkileri incelemeyi hedefledi. Bölgedeki tüm futbol antrenörleri, cinsiyet farkı gözetilmeksizin 34 kişi olarak örneklem için seçilerek inceleme konusu edildiler. Barends ve Metzcus'un rehberlik standartları anketi ile Raudseep'in başarı anketlerinden yararlanıldı. Anket sorularının standart olduklarına ilişkin geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapıldı (Cronbach $\alpha=0.791$ ve $\alpha=0.805$). Verilere SPSS istatistik programı aracılığıyla Pearson katsayısı, regresyon analizi, varyans analizi ve t-testi uygulandı. Cinsiyet ve rehberlik yöntemi arasında anlamlı ilişki gözlenmedi. Ancak; yaş, eğitim durumu, antrenörlük geçmişi ve derecesi, antrenörlük rehberlik yöntemi ilişkileri açısından anlamlı sonuçlar gözlemlendi. Antrenörlerin rehberlik yöntemi ile başarı ölçütleri arasında da anlamlı ilişki ($p=0.016$) saptandı.

Anahtar sözcükler: Liderlik tarzı, insancıl liderlik, sorumluluk esaslı liderlik, başarı, futbol antrenörleri

SUMMARY

RELATION BETWEEN FOOTBALL COACHES' LEADERSHIP STYLES AND THEIR SUCCESSES

The purpose of this study is to determine the leadership styles, the factors affecting the leadership styles of football coaches of East Azerbaijan Province, and the relation between their leadership styles and successes. For this aim, 34 male and female football coaches of the

* Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara

region, who had at least a third grade national coaching certificate were selected as subjects. Barens and Metzcus' leadership style and Raudseep' success questionnaires were used, after assessing their validity and reliability (Cronbach $\alpha=0.791$ and $\alpha=0.805$, respectively). Collected data were analyzed using the SPSS statistical software, and evaluating the Pearson correlation coefficient, applying regression analysis, two-way analysis of variance and student's t-tests. The results revealed that there were no significant relationships among leadership styles of football coaches and either their gender or specialty. The relationships between leadership style and age, education level, coaching experience and coaching grade proved to be significant, as was the case between leadership style and success.

Key words: *Leadership behaviors, success, football coaches*

GİRİŞ

Antrenörler için kendilerinin ve sporcularının başarıyı yakalaması yönünden önemli bir konu, yetenek ve kendine güvenin açığa çıkarılması için uygun ortamı sağlayacak sporcu rehberliğini yapabilmeleridir (9). Antrenörlerin liderlik tarzlarında önemli bir husus, başarıya ulaşma durumlarıdır. Her ne kadar birçok araştırmacı bu konuda başarının benzer şekilde geldiği kanısında ise de, başarının hiçbir faktörle ilişkisi mutlak ağırlığa sahip olamaz (4). Bir antrenörün başarıya ulaşması için donanımlı olması ve yeterli imkanların varlığı gerekir. Antrenörlük yöntemi liderlik tarzlarını ortaya koyma fonksiyonu yüklenmektedir (5).

Muharrem Zade (6)'ye göre, İran'ın Doğu Azerbaycan bölgesi karate antrenörlerinin rehberlik yöntemini inceleyen Kıyamı Rad, çabaların başarıyla karşılık gördüğünü belirtmiştir. Başarıya ulaşmada bu yöntemlerin değişik faktörlerle ilişkilerinin tümünün anlamlı olduğu söylenemez. Beni Nusret aynı bölgenin güreş antrenörlerinin rehberlik yöntemleri ile başarıları arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında, insancıl (demokratik) liderlik tarzları ile sorumluluk (otokratik) esaslı liderlik tarzları arasında başarı ölçütleri açısından anlamlı bir fark ortaya çıkmadığını gözlemiştir (1). Robert (8) sporda rehberlik başlığı altında bazı sonuçlar ortaya koymuş; çalışma veriminin antrenörler için önemli bir kıstas olduğunu, sporcuların adolesansta kendilerini gösterebilecekleri alan seçiminde yönlendirilerek güven kazanmalarının önemini vurgulamıştır.

Şu ana kadar yapılan araştırmalarda, futbol antrenörleri rehberlik yöntemlerinin incelenip başarı ölçütleri ile ilişkilendirilmesi konusu yeterince nesnel olarak ele alınmamıştır. Bu çalışmada, Doğu Azerbaycan futbol antrenörlerinin insancıl (demokratik) ve sorumluluk esaslı (otokratik) liderlik tarzlarının, bu tarzların etken nedenler ve başarı ölçütleriyle ilişkilerinin ortaya konması hedeflendi.

GEREÇ VE YÖNTEM

Toplum ve örneklem

Çalışma, niteliksel-analizci bir araştırma olup anketlerden de yararlanılacaktır. Doğu Azerbaycan bölgesi futbol kurulunun en az 3. derecede ulusal antrenörlük yetkisi verdiği her iki cinsten tüm 34 antrenör örneklem için seçildi.

Araştırmanın uygulama yöntemi

Barens ve Metzcus'un 1969'da geliştirdiği rehberlik yöntemi standartlarına ilişkin 35 soru içeren anketinden, insancıl (demokratik) ve sorumluluk (otokratik) esaslı liderlik tarzları açısından; Raudseep'in 1984'de geliştirdiği başarı standardı ile ilgili 30 soru içeren anketinden ise başarı çabalarını belirleme açısından faydalanıldı. Her iki anketten birçok araştırmada yararlanılmıştır. Söz konusu anketlerin alt ölçümler açısından geçerlilik ve güvenilirlikleri Cronbach alfa katsayıları sırası ile $\alpha=0.791$ ve $\alpha=0.805$ 'dir. Örneklemde yer alanlar adı geçen futbol kurulunun listesinden rastgele seçilerek uyum işleminden sonra anketi doldurmaları sağlandı.

İstatistiksel çözümlene ve verilerin analizi

Araştırmada verilerin istatistiksel çözümlene ve analizi, SPSS programından yararlanılarak gerçekleştirildi. Anketlere ilişkin niteliksel gözlemler kodlandı ve analiz edildi. Araştırma değişkenleri; ortalama, varyans, yüzdeler ve dağılım eğrileri açısından değerlendirildi. Niteliksel ve niceliksel verilere uygun olan X^2 (Chi-square), varyans analizi, t-testi, Pearson eşleşmiş katsayısı ve regresyon katsayısı testleri uygulandı.

SONUÇLAR

Antrenörlerin 19'u (%56) üçüncü, 9'u (%26) ikinci, 5'i (%15) birinci, biri (%3) ise uluslararası dereceye sahiptir. Liderlik sistemleri 10'u (%29) için demokratik, 24'ü (%71) için otokratik idi. Başarı düzeyleri 10'u (%30) için az, 15'i (%44) için orta, 9'u (%26) için çok idi.

Bağımsız değişken olarak liderlik sistemi (LS) alındığında, bağımlı değişken olarak yaş ve antrenörlük tecrübeleri için Student t-testi; cinsiyet, eğitim düzeyi, antrenörlük kademesi ve özellikleri ile başarıklık için X^2 testi sonuçları ve anlamlılık düzeyleri Tablo 1’de verilmektedir.

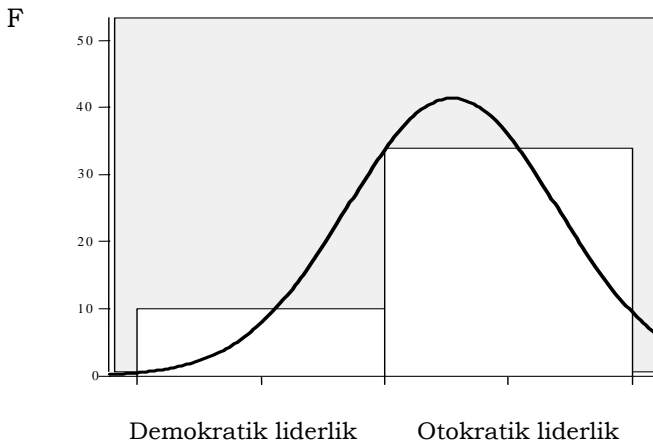
Tablo 1. Liderlik sistemi ile antrenörlük değişkenlerinin ilişkileri

Bağımlı-bağımsız değişken	Analiz	p değeri
Yaş - LS	Student t= 2.42	0.025
Cinsiyet - LS	$X^2 = 0.94$, df= 1	0.759
Eğitim düzeyi - LS	$X^2 = 12.3$, df= 5	0.031
Antrenörlük tecrübesi - LS	Student t= 2.14	0.030
Antrenörlük kademesi - LS	$X^2 = 14.6$, df= 1	0.043
Antrenörlük özellikleri - LS	$X^2 = 0.06$, df= 1	0.806
Başarıklık - LS	$X^2 = 8.28$, df= 2	0.016

LS: Liderlik sistemi

Antrenörlerinin yönetim tarzları futbol takımını yönlendirmeleri açısından değerlendirildiğinde antrenörlerin çoğunlukla (%71) sorumluluk (otokratik) esaslı liderlik tarzları olduğu; sorumlulukları paylaşarak takımlarını yönetip yönlendirme yolunu seçen insancıl (demokratik) liderlik tarzları olanların ise %29 oranında bulunduğu gözlemlendi. Bu liderlik sistemi dağılımı normal olmayıp nispeten görev alımı tarafına eğri oluşturmakta idi (Şekil 1).

Şekil 1. Liderlik sistemlerinin dağılımı

Antrenörlerin yaşları ve rehberlik yöntemleri ilişkisi $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bulundu. Rehberlik yöntemi açısından genç antrenörlerin ortalama ve üstü yaştaki antrenörlerle farklılıkları anlamlı değildi (Tablo 1). Cinsiyet ve rehberlik yöntemleri ilişkisine gelince, kadın antrenörlerin daha fazla insancıl (demokratik) tarzda liderlik özellikleri bulunacağı varsayımı teyit edilmedi ve erkek antrenörlerden bu açıdan anlamlı farkları olmadığı saptandı ($p>0.05$). Antrenörlerin eğitim düzeyi ile liderlik tarzları arasında ise anlamlı bir ilişki bulundu ($p<0.05$). Eğitim düzeyi yükseldiği oranda insancıl (demokratik) liderlik tarzları baskın duruma geçti. Antrenörün tecrübe derecesi ve kademesi ile rehberlik yöntemi arasında da anlamlı ilişkiler ($p<0.05$) vardı.

İki yöntem başarı ölçütleri açısından kıyaslandığında aralarında anlamlı farklılık ortaya çıktı (Tablo1). Sorumluluk alma ağırlıklı rehberlik yönteminde (otokratik) antrenörlerin başarı ölçütleri, insancıl liderlik yöntemi (demokratik) antrenörlerden daha öndedir ($p<0.05$).

TARTIŞMA

Liderlik tarzları farklı olan bölge futbol antrenörlerinin bireysel çabalarının incelenmesi konularında Muharrem Zade (6), Warren ve Benin (10) ve Chelladurai ve Saleh (4) değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmada; etkili olabilecek faktörlerden cinsiyet dışında kalan yaş, eğitim, geçmiş eğitimcilik ve antrenörlük derecesinde anlamlı ilişkiler gözlemlendi. Antrenörlerin seçtikleri rehberlik yöntemi ile yaşları arasındaki ilişki, yüksek bir olasılıkla genç eğitimcilerin sorumluluk esaslı (otokratik) liderlik tarzlarını; usta deneycilerin ise insancıl (demokratik) liderlik tarzlarını daha fazla benimsemeleriyle şekillenir. Antrenörler az eğitilmiş olmaları durumunda, takımlarının forma girmesi açısından çaresiz olarak emir verir bir yöntemle işlev görmeye çalışırlar.

Futbolda başarılı dereceler alınması için eğitimcinin daha yüksek yaşta bulunması beklenebilir. Doğal olarak eğitimcinin daha yüksek dereceleri, geçmişteki daha uzun süreli eğitimciliğinin varlığı ile paralel seyredecektir. Yukarıdaki sonuçların açıklanmasında psikolojik bir özgünlüğün de belirtilmesi gerekir. Bu konular Şehlayi (9) ve Beni Nusret (1) tarafından işlenmiştir. Antrenörlerin başarı ölçütleri beklentiye uygun olarak, sorumluluk esaslı (otokratik) liderlik tarzlarına paralellik gösterdi. İnsancıl (demokratik) kaynaklı rehberlik yöntemleri ise antrenörlükten önce de bulunmaktadır.

Yukarıdaki sonuçlar futbol sporuna özgün kabul edilebilir. Bunun nedeni, bu spor dalının temelini dayanaklı antrenmanlarına, özel sistemlere ve disipline dayanıyor olmasıdır. Ayrıca, sporcuların mesleki

yeterlilik yolunda karşularına çıkan engeller, iradelerini etkileyip başarularını ortaya koymada zihinsel sorunlara ve kuşkulara yol açabilmektedir. Bu konularda söz konusu olan içsel ve dışsal faktörler Bird ve Cripe (2), Cebbari (3) ve Rah Bahş (7) tarafından ele alınmıştır. Mevcut araştırmaların ışığında; antrenörlerin kendine güven duymaları ve sporcuların kendilerini güçlü hissetmeleri bağlamında, hem takım, hem de bireysel olarak başarı hissini desteklenerek görev aşkıyla ortaya çıkarılması sonucunda ulusal ve uluslar arası ortamda ülke sporcularının başarularına şahit olunacaktır.

KAYNAKLAR

1. Beni Nusret E: Doğu Azerbaycan bölgesi güreş antrenörlerinin rehberlik metodları ilişkilerinin ve başarı ölülerinin beraber incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Urumiye Üniversitesi, 2006.
2. Bird AM, Cripe BK: *Psychology and Sport Behavior*. (Terc: H Murtezui), 1^{nci} baskı, Tahran, İnan İşlam Cumhuriyeti Beden Terbiyesi Araştırma ve Eğitim Kurumu Yayınları, 1991.
3. Cebbari GR: Rehberlik metodları ilişkilerinin incelenmesi. Azadegan Cam, büyükler 1. ve 2. lig kulüp antrenörlerinin yapabilirlik ve çalışma yapısı. *Yüksek Lisans Tezi*, Mederes Eğitim Üniversitesi, 1991.
4. Chelladurai P, Saleh SD: Dimensions of leader behavior in sports: development of a leadership scale. *J Sport Psychol* **2**: 34-5, 1980.
5. Martens R, Floyd DW: *Genç Sporculara Antrenörlük*. (Terc: AA Gayyini, K el-Din Celili), 1^{nci} baskı, Tahran, Eğitim ve ğretim Bakanlığı Beden Terbiyesi Genel İdaresi Yayınları, 1991.
6. 9Muharrem Zade M: Rehberlik metodları yönelimi ve verilen eser bağlamında ölülerin nitelenmesi ve incelenmesi, birincil rehberlik metodlarının belirlenmesi. Üniversite ve ülke bölgesel beden terbiyesi idarelerinin destek ve gelişimi ve müdürlerin bazı özgün kişilikleri ile ilişkileri. *Beden Terbiyesi ve Spor Bilimi Doktora Tezi*, Tahran Üniversitesi, 1998.
7. Rah Bahşi MZ: şiraz liselerindeki müdürlerin metod yönetimi ilişkilerinin özgün şahsiyetleri ile birlikte incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İşlami Azad niversitesi, şiraz, 1994.
8. Robert W: Leadership in sport, the situational leadership theory. *J Phys Edu Rec Dance* **75**: 25-55, 2004.
9. şehlayi C: Dünya Güreş şampiyonası takımları antrenörlerinin rehberlik metodlarının, başarı ltleri ile birlikte incelenmesi. *Birinci Milli ve Uluslar Arası Sportif Yönetim Kongresi*, İşfahan, 2005.
10. Warren and Benin: Managing the dream: leadership in 21st century. *J Org Change Manag* **2**: xx-yy, 1989.

Yazışma için e-mail adresi: behrouzghorbanzadeh@hotmail.com